

SFÂNTUL PAISIE DE LA NEAMȚ

PAISIE A. A.

CUVINTE ȘI SCRISORI DUHOVNICEȘTI

I

Selectate și traduse în limba română
de Valentina Pelin

Cu o prefață de Virgil Cândea

EDITURA «TIPOGRAFIA CENTRALĂ»

1998

CĂTRE CINSTITUL PREOT, PĂRINTELE IOAN, PENTRU UNIAȚIE, SCURTĂ TRIMITERE¹

Duhul Sfânt ce din Unul Tatăl purcede și pe Fiu Se odihnește - de către răucredincioșii râmleni, în două începuturi defăimător este împărțit. Văzând pentru acea rătăcire a lor suspinul sufletului tău, să pătrund în inima ta cu taina darului Său, pentru aceasta pe noi, smeriții și greșiții, dar pravoslavnici fii ai Sfintei Biserici de Răsărit, a ne întreba ca pentru rău mirositorul, mai mult încă, de suflete pierzătorului venin al rătăcirii râmlenești, ce vatămă sufletul vostru, să vă descoperim cu cuvântul sărăciei minții noastre. Chemând noi încă pe dătătorul de înțelepciune Dumnezeu, ca să ne dea nouă cuvânt întru învederarea ademenirii râmlenești, foarte pe scurt acestea vă înfățișăm.

Să știți, cinstite părinte, că în această prăpastie a iadului pierzaniei a împins vicleanul diavol regiunile polone ale noilor glasuri, precum mai jos se înștiințează ce este Unia, și în batjocură zic: „Poate fi așa că atâta mulțime nenumărată de oameni va muri, aflându-se în Unie?” Vai de înșelăciunea și pierzania lor! Unde i-a împins pe ei diavolul? În prăpastia cleветirii împotriva lui Dumnezeu. Zice Apostolul: „Unul este Dumnezeu, una este credința, unul este Botezul”, iară ei pe Dumnezeu îl fac de două credințe. Nu a prăpădit oare Dumnezeu toată lumea pentru fărădelege? Nu a prăpădit oare

¹ Originalul slavon al textului a fost depistat în două manuscrise, ambele aflându-se la Chișinău. Cel mai vechi, dar nedatat, este manuscrisul lui Platon, după care s-a efectuat și prezenta traducere românească (cf. B. M. N. N., fond. 2119, 2, nr. 22, filele 202-207ⁿ). Al doilea exemplar se păstrează în manuscrisul duhovnicului Andronic din anii 1879-1880, în același fond, nr. 82. Excerpte mici din text au fost prezentate de Serghe Cetverikov în cartea sa, vezi varianta românească: *Paisie Starețul Mănăstirii Neamțului din Moldova. Viața învățătura și influența lui asupra Bisericii Ortodoxe*. Traducere din rusește de I.P.S. Dr. Nicodim, Patriarhul României, ediția a II-a, Mănăstirea Neamțu, 1940, p. 313-314.

Dumnezeu Sodoma și Gomora pentru sodomism? Atunci cum pe aceștia îi va cruța pentru erezie? Nu va fi aceasta! Cum încă poate întunericul a fi lumină? Sau diavolul, cum poate fi Dumnezeu? De aceea și uniții, cum pot fi părtașii mântuirii, dacă s-au înstrăinat de darul Sfântului Duh, cu slugărnice hulit de ei? Și s-au dezlipit de la Sfânta Soborniceasca și Apostoliceasca Biserică a Răsăritului, întemeiată pe piatra de căpătâi Hristos și pe mărturisirea ortodoxă a Sfinților Prooroci și Apostoli, și s-au zidit pe staulul cel râmlenesc, întemeiat pe nisipul înșelăciunii, a cărui prăbușire va fi mare chiar până în tartarul iadului.

Ce este, dar, Uniația?

Unia este o așchie desprinsă de la Sfânta Biserică a Răsăritului și unire cu necredincioasa, ca să nu-i zic biserică râmlenească. Unia este înșelăciunea diavolului, ce-i vânează pe cei nesocotiți întru pierzanie. Unia este un lup răpitor de suflete în piele de oaie. Unia este veninul aducător de moarte, în chip de miere, ce pierde sufletele. Unia este mlădița înainte-mergătoare a antihristului, ce ademenește cu măgulire pe cei mai neștiutori întru pierzanie. Unia este prăpastia iadului pentru cei ce nu au parte de cuget. Unia este Iuda, ce cu lingușitorul sărut a vândut Credința Pravoslavnică.

Și ce să mai vorbim mult? Unia este ca și râmlenii eretici. Cum, dar, uniții nu sunt râmleni, când toate dogmele Credinței Ortodoxe le-au călcat în picioare și pe cele râmlenești le-au adoptat, zicând cu nerușinare, precum că Duhul Sfânt purcede și de la Fiul? Și papei de la Roma, 'adevăratului eretic, ce s-a preamărit și s-a înălțat mai mult decât toată ființa zidirii, și s-a asemuit pe sine cu Dumnezeu, și care zice: „Precum că eu nu pot nici cu cuvântul, nici cu fapta, nici cu gândul să greșesc niciodată”, aceluia i se închină și, în loc de Hristos, pe el de căpetenia bisericii îl au.

O, ticăloșilor și de toate împătimiți! Cine din făpturile zidite de Dumnezeu nu a greșit? Nu a fost oare izgonit din ceruri satana pentru trufia sa? Nu a greșit oare și cel dintâi om zidit, Adam? Unuia Dumnezeu numai nu îi este cu puțință să greșească. Prin aceasta și minte papa de la Roma că nu poate să greșească, ci și a greșit, și întotdeauna greșește prin trufia sa diavolească, din care încă și în

felurite erezii a căzut. Și precum satana din ceruri, așa și el de la Sfânta Biserică Ortodoxă a Răsăritului alungat a fost, și ca un mădular putred și duhnind de erezie, de la trupul împlinirii creștinilor ortodocși a fost tăiat și întru veșnică anatemă a fost sobornicește dat de către cele patru scaune apostolicești ale Patriarhilor. Atunci cum de uniții nu sunteretici ca și râmilenii? Nu defăimează oare și aceia ca și papa, zicând precum că Duhul Sfânt de la Tatăl și de la Fiul purcede, care este cea dintâi și cea mai de seamă, mai mult decât toate erezia ereziilor. Pentru că este cugetarea lor pentru Unul Dumnezeu în Treime rea și nedreaptă, și potrivnică *Sfintei Scripturi*, și întru aceasta este deopotrivă cu cea pentru Arie, și cu toți ceilalți eretici. Și dacă încă cineva mărturisește astfel precum că de la Tatăl și de la Fiul Duhul Sfânt purcede, pentru acela nu este nădejde către mântuire, chiar dacă încă și toate poruncile lui Hristos le-ar îndeplini, chiar dacă încă și pe morți i-ar învia, pentru că cu rea slavă defăimează Duhul Sfânt și două pricini socotește a fi în Dumnezeire, una a Tatălui și alta a Fiului.

Iară noi, ortodocșii, mărturisim în dumnezeire o fire, a Tatălui, precum Însuși Domnul nostru Iisus Hristos pe noi ne-a învățat în *Sfânta Evanghelie*, că de la Unul Tatăl purcede Duhul Sfânt, căci zice: „Iar când va veni Mângâietorul, pe carele Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Carele de la Tatăl purcede”². Iarăși încă și Apostolul zice: „Tot darul este fericire și tot darul de sus desăvârșit este, că pogoară de la Tatăl cu Lumină”³. Vezi oare pe Tatăl Luminii? – zice, adică, Lumina este Tatăl și acesta este rădăcina și izvorul Dumnezeirii. Două Lumini sunt, Fiul și Duhul, de la una singură, Lumina Tatălui, ființa sa pe vecie o au - Fiul prin naștere, iară Duhul Sfânt prin purcedere, care de la el de o fire sunt a fi, adică a Fiului și a Duhului Sfânt, Fiului din naștere, iar Duhului Sfânt prin purcedere.

Căci unul este Izvorul Dumnezeirii, Tatăl - zice Sfântul Dionisie Areopagitul, ucenicul Sfântului Apostol Pavel - Fiul însă și Duhul sunt de Dumnezeu născută Dumnezeire, încă și astfel trebuie spus - vlăstare ale sădirii lui Dumnezeu, în chipul oarecăror flori și mai presus de fire

² Referință marginală la sursă: „Ioan 15, 26”.

³ Iacov 1, 17.

Lumină. Și dumnezeiescul Proroc David încă zice: „Prin Cuvântul Domnului cerurile s-au întărit și a Duhului gură, a lui este toată puterea lor”. Vezi oare că pe Domnul îl numește Tatăl, iară pe Cuvânt îl numește Fiul, precum de la El însuși în veac s-a născut, iară pe Duh - gura lui, dar nu-i numește pe ei cu Duhul Sfânt, pentru că de la Unul Tatăl purcede. Și altele mii de mărturii se află în *Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, și mai luminat decât soarele zicând că Duhul Sfânt de la însuși Unul Tatăl purcede și pe Fiu se odihnește, precum și dintru Botezul Domnului se învederează.

Și toți sfinții tâlcuitori ai *Sfintei Scripturi*, stâlpi a toată lumea și dascăli a toată lumea, ca și cu o singură gură zic că de la Tatăl Sfântul Duh purcede, dar nicăieri n-au scris că și de la Fiu, precum potrivnicul lui Dumnezeu, papa, a cutezat acest cuvânt a adăuga. Sfântul Ioan Damaschin încă limpede spune: „Că Duhul, deci, al Fiului, zicem, iară de la Fiu, nu zicem”.

Vezi, oare, preaiubite, că alta este „al Fiului” și alta este „și de la Fiu”. Căci noi, toți ortodocșii, mărturisim că Duhul Sfânt este Duh al Fiului pentru Una ființă, ci nu „de la Fiu”, nicidecum, nu numai că nu zicem, dar nici nu gândim, chiar dacă și mii de morți am îndura. Dacă, deci, într-o asemenea prea primejdioasă erezie este unitatea uniărilor cu râmlenii, atunci cum de nu vor pieri împreună cu ei? Și cum vor putea avea ei nădejde de mântuire, dacă nu se vor lepăda fățiș și nu vor blestema asemenea de Duh luptătoare erezie și nu se vor uni (iarăși) cu Sfânta Biserică Ortodoxă a Răsăritului? Cu adevărat nicidecum, ci numai vor pieri în vecii vecilor.

Cât pentru alte rătăcirii și erezii râmlenești, ce se mai cuvine de acum și să vorbim că și cu toate ereziile cele râmlenești s-au amestecat și cu ele se unesc și uniății, precum sufletul de trup. Și cum le va fi lor nădejdea de mântuire? Nicidecum. Numai pentru însuși Botez îți voi vorbi ție (și din *Scripturi*)⁴, fără de care nu poate avea nimeni nădejde de mântuire. Și te voi întreba pe tine⁵, sunt oare râmlenii creștini, dacă își fac cruce, după cum le-a dat lor papa, născocit-a încă un om nenorocit, teologul cu minte deșartă Toma Acvinatul, adică picurarea,

⁴ Textul luat între paranteze este o întregire marginală.

⁵ Referință marginală la sursă: „*Lumină*, carte grecească, p. 91”.

stropirea – scuipat cu sare amestecat – și alta, a papei, nouă tăietură, precum limpede pentru aceasta spune anonima cărticică, numită *Lumină celor din întuneric*. Vezi oare că râmlenii nu sunt creștini? Dar că această picurare și altele, și înșiși dintre latini mulți preaînțelepți și pricepuți bărbați, și oarecare frică a lui Dumnezeu având, defel nu au primit și s-au împotrivit. Să găsească și să citească⁶ acel *Cuvânt pentru Botez*, al marelui dascăl al latinilor Corderie, și vor avea să vadă acolo ce săgeți îndreaptă împotriva cugetării Acvinatului Toma, pe care împotriva Dumnezeiescului Botez acel smintit la minte om cu răutate a introdus-o, și cât de puternic contrazice acest preaînțelept Corderie părerea acelui deșert și omului slugarnic teolog.

Și încă să mai citească acea *Pentru credință, nădăjduire și dragoste*, cartea lui Marc Franțizek, dascăl în Sfânta Teologie, și unul dintre sfinții propovăduitori. Iar în ea [cartea], în a opta parte, pe fila 197, zice așa: „Căci Papa Pelaghie, urmând sfintelor porunci ale Sfântului Botez, cu sentință zice - că este trebuință, ca să se boteze fiecare prin trei scufundări, în numele Sfintei Treimi”. Și încă să mai citească și *Lexiconul istoric* al lui Franțeșek Pivat, ce a fost în Veneția dascăl de Lege, și va găsi așa zicând: „Sfântul Oton prin trei scufundări boteza, căci se temea ca nu cumva latinii să se abată de la poruncile Apostolilor pentru Botez. A poruncit ca să zidească băi de marmură și înăuntru, în biserici să le întărească și mai sus de la pământ să fie, chiar până la genunchi”.

Vezi oare și pe înșiși bărbații latini, preaînțelepți și deștepți, și ce vrea să spună datina Apostolilor și Sfintele Pravile ale Soboarelor bine îndrumând, cum se împotriveau nerușinatelor și acelor de răsnoilor tăieturi ale papei. Căci Pravilele Sfintelor Soboare din toată lumea poruncesc ca acei botezați printr-o scufundare a-i boteza ca pe elini, căci toți sunt eretici – pentru că despre acești întru totul ticăloși ce alta să se spună⁷.

Iată, cinstite părinte, și din mai sus-zisa carte *Lumină celor [ce sunt] în întuneric* (pe care o am la mine și am tradus-o din grecește în limba noastră slavonă), pe scurt pentru însuși Botezul ți-am arătat și

⁶ Referința marginală la sursa: „Aceeși carte, pagina 83”.

⁷ Glosă marginală: „Până aici”, adică sfârșitul citării din cartea *Lumină*.

acum poți bine să cunoști și să judeci. Iar pentru celelalte ale lor rătăcirii, precum s-a spus, cum s-au îndepărtat de Dumnezeu și s-au dezlipit de Sfânta Soborniceasca și Apostoliceasca Biserică a Răsăritului, și toată *Sfânta Scriptură* au prefăcut-o, și Sfintele Soboare le-au încălcat, și cele șapte Sfinte Taine le-au batjocorit, și toată *Tâlcuirea Sfintei Scripturi* și a sfinților Dascăli ai Bisericii cu semeția lor le-au călcat în picioare, și toate *Cărțile Sfinte* le-au schimbat, cum au vrut. Și va fi oare nădejdea mântuirii, celor care se unesc cu asemenea eretici? Deloc, nicidecum. Drept aceea, dacă ești încă în stare de a scăpa, ia-o la fugă, fugind de blestemata Unie ca și Lot de Sodoma, nu-ți fie milă nici de avere, nici de neamuri dacă vor dori încă să te asculte, ci izbăvește-te scăpându-ți sufletul de la pierzanie. Căci nimic nu-ți este mai de trebuință decât sufletul tău, iar pentru el Hristos a murit. Și fugind, nu căuta înapoi cu inima pentru grabnica pierdere a averilor, ca să nu fii cuprins de focul papistașilor, mai cumplit decât al gheenei, căci mai bine-i pentru tine ca într-un cuptor să arzi decât să defăimezi Duhul Sfânt, precum hulesc râmlenii, adăugând la „Cred întru Unul Dumnezeu”, acest adaos și „și de la Fiu”. Ieși și fugi de Unie cât poți de repede, ca să nu ți se întâmple ție moartea în Unie și vei fi numărat cu ereticii, și nu cu creștinii. Străduiește-te să-ți mântui sufletul tău de ademenirea diavolului până când mai ai timp, ca să nu te plângi fără folos după moarte în focul gheenei pe vecie. Încă nu numai singur să ieși, dar și pe alții să-i povățuiești să iasă, pe care îi știi, după cunoștință, că te vor asculta pe tine. Iar de nu, apoi singur să ieși din mrejele vrăjmașilor din Unie și să te unești cu Sfânta Biserică a Răsăritului cu sufletul și inima. Și astfel, cu Biserica Ortodoxă de Răsărit, prin neprihănita credință cu creștinii ortodocși împreună aflându-te și poruncile lui Hristos îndeplinind, vei putea să te mântuiești întru Unul Domnul nostru Iisus Hristos, Căruia slavă, cinste și închinăciune, cu Tatăl și Sfântul Duh, acum și pururea și în nesfârșitele veacuri. Amin.

[Paisie Starețul]